

K Z O M U N I K A T
Z B A D A Ń

Warszawa, lipiec 2013

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/96/2013

WYKSZTAŁCENIE MA ZNACZENIE?

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

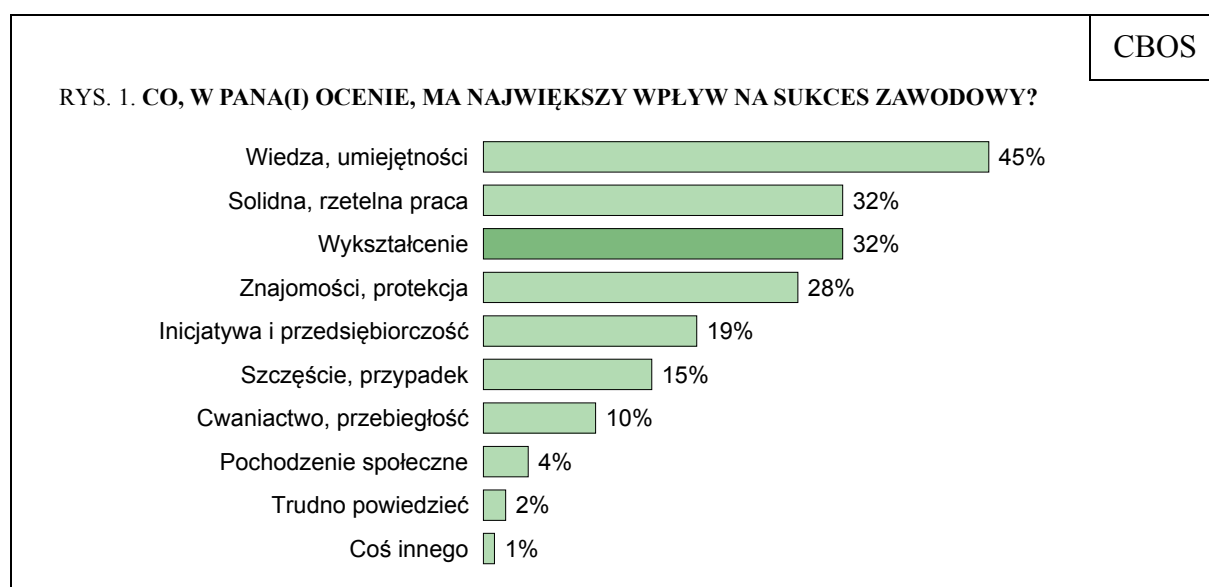

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W niedawno opublikowanym komunikacie¹ analizowaliśmy percepcję kondycji szkolnictwa wyższego. Deklaracje ankietowanych pozwalają sądzić, że dostrzegają oni dewaluację dyplomu wyższej uczelni. Czy takie odczucia przekładają się na ocenę wartości wykształcenia w ogóle? Jak zmieniła się ona w ciągu ostatnich lat? Sprawdzaliśmy to w jednym z ostatnich sondaży².

DETERMINANTY SUKCESU ZAWODOWEGO

W społecznej ocenie formalne wykształcenie jest istotną determinantą sukcesu zawodowego – co trzeci ankietowany (32%) upatruje w nim jednego z czynników decydujących o powodzeniu w tej sferze życia. Tyle samo badanych (32%) wiąże sukces zawodowy przede wszystkim z solidną, rzetelną pracą, a nieco mniej (28%) – ze znajomościami, protekcją. Największa grupa respondentów (45%) uważa, że kluczowe znaczenie dla jakości życia zawodowego ma posiadana wiedza i umiejętności.

* Procenty nie sumują się do 100, ponieważ każdy respondent mógł podać dwa najważniejsze czynniki

¹ Por. komunikat CBOS „Studia wyższe – dla kogo, po co i z jakim skutkiem”, lipiec 2013 (oprac. N. Hipsz).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (277) przeprowadzono w dniach 6–12 czerwca 2013 roku na liczącej 1010 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Pogląd, że wykształcenie ma największy wpływ na sukces zawodowy, częściej wyrażają kobiety, ankietowani niemający wyższego wykształcenia (szczególnie z wykształceniem zasadniczym zawodowym), badani relatywnie młodzi i najstarsi, mieszkańcy wsi i mniejszych ośrodków miejskich, respondenci o niezdefiniowanych poglądach politycznych oraz regularnie praktykujący religijnie (uczestniczący w praktykach religijnych raz w tygodniu) – zob. tabele aneksowe.

CZY WARTO SIĘ KSZTAŁCIĆ?

Cztery piąte badanych (82%) jest zdania, że obecnie w Polsce warto się uczyć i zdobywać wykształcenie. Wiara w to, że kształcenie się ma sens, jest niemal powszechna wśród mieszkańców największych miast, osób z wyższym wykształceniem oraz badanych dobrze sytuowanych (zob. tabele aneksowe).

Mimo że opinia o celowości kształcenia się zdecydowanie dominuje, wyrażana jest rzadziej niż w ostatnich latach. Do 2004 roku przekonanie o sensowności zdobywania wykształcenia umacniało się (wzrost wskazań o 17 punktów – z 76% w roku 1993). Pod koniec pierwszej dekady XXI wieku zaczęła powiększać się grupa osób podających tę opinię w wątpliwość. Tendencja ta utrzymała się do dziś. Odsetek respondentów uważających, że warto się uczyć, jest obecnie o 11 punktów niższy niż w roku 2004 i 2007.

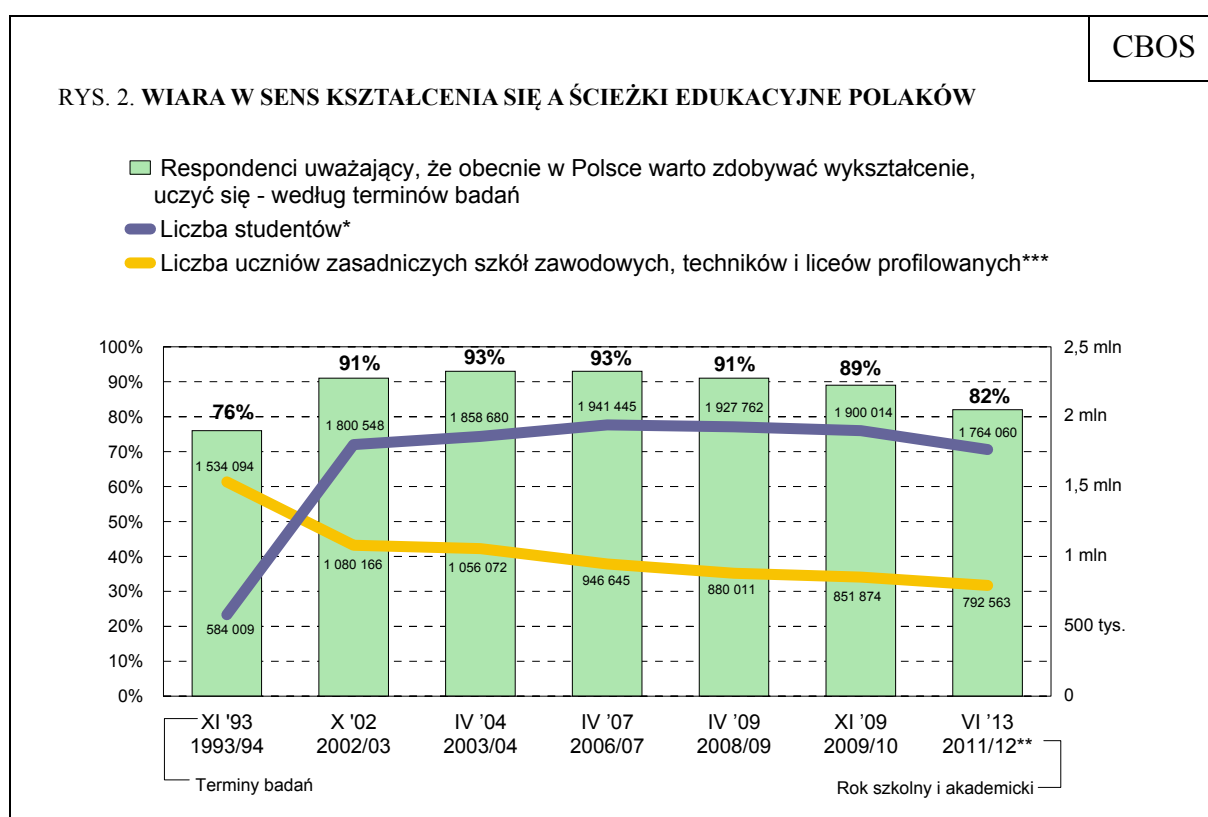
Tabela 1

Czy, Pana(i) zdaniem, warto obecnie w Polsce zdobywać wykształcenie, uczyć się, czy też nie warto?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	XI '93		X '02		IV '04		IV '07		IV '09		XI '09		VI '13	
	w procentach													
Zdecydowanie warto	42	76	66	91	76	93	70	93	68	91	63	89	49	82
Raczej warto	34		25		17		23		23		26		33	
Raczej nie warto	16	20	5	7	4	5	4	5	6	7	8	10	13	16
Zdecydowanie nie warto	4		2		1		1		1		2		3	
Trudno powiedzieć	4	4	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2

Odczucia badanych zaskakująco dobrze odwzorowują zmiany w statystykach szkolnictwa wyższego. W latach, w których przekonanie o sensowności kształcenia się było bardziej powszechne, relatywnie większa była też liczba studentów. Osłabienie takiej wiary zbiega się natomiast w czasie ze zmniejszeniem się liczby osób studiujących na wyższych

uczelniami. Ten drugi proces w dużym stopniu należy jednak wiązać z niżem demograficznym – wprawdzie w ostatnich latach liczba studentów spada, jednak współczynniki scholaryzacji w szkolnictwie wyższym utrzymują się na zbliżonym, wysokim poziomie.

Podobnej współzmienności nie obserwujemy w odniesieniu do statystyk szkolnictwa zawodowego. W całym analizowanym okresie – niezależnie od ogólnych uwarunkowań demograficznych i społecznej oceny celowości podnoszenia kwalifikacji – liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych, techników i szkół profilowanych wykazywała tendencję spadkową.

* *Szkoły wyższe i ich finansowanie w roku 2011*, GUS, Warszawa 2012, s. 28

** Ze względu na niedostępność danych za rok 2012/2013 przedstawiono dane za rok wcześniejszy

*** *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012*, GUS, Warszawa 2012, s. 142; *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2008/2009*, GUS, Warszawa 2009, s. 116; *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2006/2007*, GUS, Warszawa 2007, s. 74

Zmniejszenie wiary w sens zdobywania wykształcenia przekłada się na ocenę jego wpływu na jakość życia. Mimo że w dalszym ciągu większość respondentów uważa, iż ludziom wykształconym łatwiej jest zrobić karierę (80%), uniknąć biedy i zubożenia (64%) oraz bezrobocia (57%), opinie takie wyrażane są obecnie rzadziej niż jedenaście lat temu (odpowiednio: o 12, 19 punktów i 23 punkty). Od 2002 roku przybyło natomiast osób

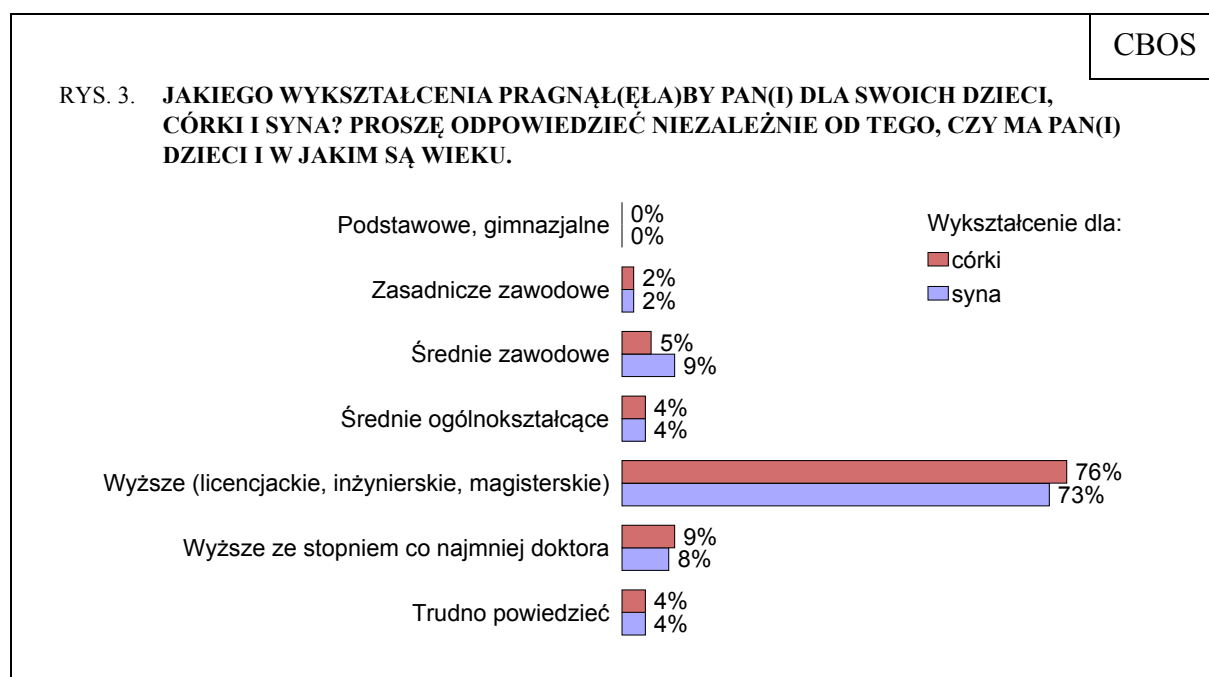
twierdzących, że wykształcenie nie ma większego znaczenia zarówno dla sytuacji zawodowej i materialnej, jak i dla życia towarzyskiego oraz rodzinnego.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, ludziom wykształconym w porównaniu z niewykształconymi jest łatwiej czy trudniej:	Łatwiej			Nie ma różnicy			Trudniej			Trudno powiedzieć		
	'93	'02	'13	'93	'02	'13	'93	'02	'13	'93	'02	'13
	w procentach											
– zrobić karierę	85	92	80	10	5	15	2	2	3	3	2	2
– uniknąć biedy, zubożenia	67	83	64	23	11	28	4	2	4	6	3	4
– uniknąć bezrobocia	60	80	57	29	14	36	4	2	4	7	4	3
– mieć przyjaciół i uznanie wśród ludzi	49	50	41	44	45	53	4	2	3	3	3	3
– osiągnąć szczęście rodzinne	34	44	33	52	48	58	7	3	6	7	4	3

PROJEKCJE ASPIRACJI EDUKACYJNYCH

Aspiracje edukacyjne zdecydowanej większości badanych zaspokoiłoby dziecko z wyższym wykształceniem: 85% ankietowanych pragnęłoby takiego wykształcenia dla swojej córki, a 81% – dla syna. Większym oczekiwaniom w tym względzie sprzyja wyższy poziom wykształcenia (zob. tabele aneksowe).

Od 2004 roku zmniejszyła się liczba badanych marzących o tym, aby ich dziecko uzyskało stopień naukowy przynajmniej doktora (o 6 punktów dla córki i o 10 punktów dla syna). Po wcześniejszym wzroście, w ostatnich latach względną stabilność wykazuje natomiast odsetek osób pragnących dla dziecka wykształcenia wyższego licencjackiego, inżynierskiego lub magisterskiego. W ciągu ostatnich dwudziestu lat zmniejszyła się grupa ankietowanych, których najbardziej cieszyłoby wykształcenie średnie zawodowe. Warto jednak zauważyć, że w odniesieniu do synów odsetek takich deklaracji zwiększył się od 2009 roku ponad dwukrotnie (z 4% do 9%).

Tabela 3

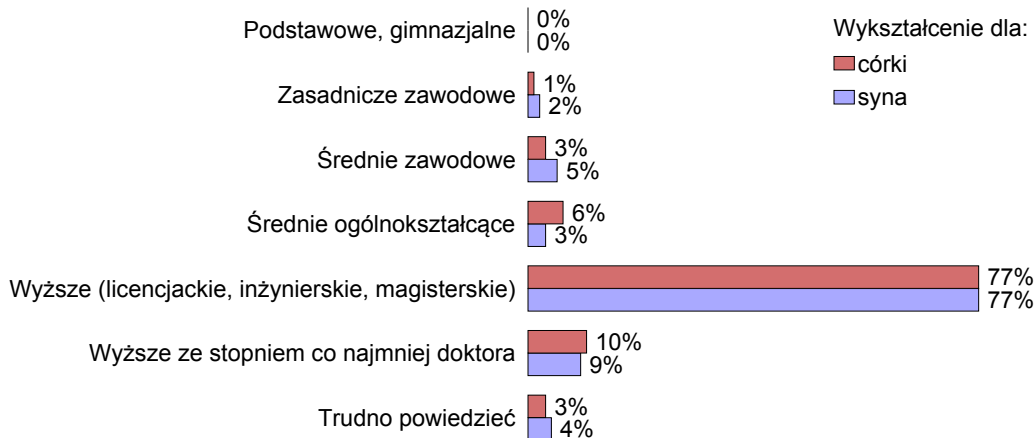
Jakiego wykształcenia pragnął(ęła)by Pan(i) dla swoich dzieci, córki i syna? Proszę odpowiedzieć niezależnie od tego, czy ma Pan(i) dzieci i w jakim są wieku.	Deklaracje dotyczące wykształcenia dla:											
	córki						syna					
	'93	'96	'04	'07	'09	'13	'93	'96	'04	'07	'09	'13
	w procentach											
Podstawowe, gimnazjalne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zasadnicze zawodowe	2	2	1	1	1	2	4	3	1	1	1	2
Średnie zawodowe	17	12	3	3	3	5	23	15	4	3	4	9
Średnie ogólnokształcące	7	5	3	4	3	4	2	4	2	2	2	4
Policealne, pomaturalne	5	6	5	4	3	-	2	3	4	4	3	-
Wyższe (licencjackie, inżynierskie, magisterskie)	64	73	69	70	75	76	65	73	67	71	74	73
Wyższe ze stopniem co najmniej doktora	-	-	15	14	11	9	-	-	18	14	10	8
Trudno powiedzieć	5	2	4	4	4	4	4	2	4	5	6	4

* Do 2009 roku włącznie w kafeterii odpowiedzi wprowadzone było rozróżnienie: wyższe wykształcenie licencjackie, inżynierskie oraz wyższe wykształcenie magisterskie. Od 2013 roku w pytaniu pomijane jest wykształcenie policealne, pomaturalne

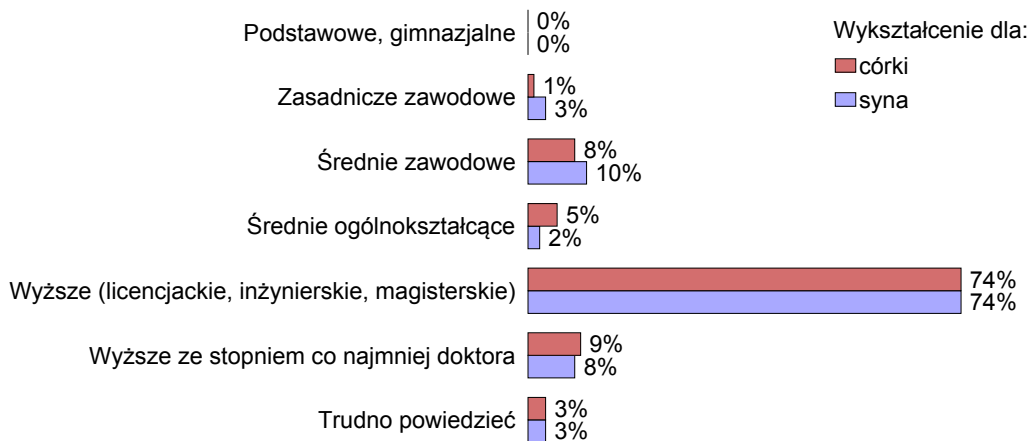
Wyższego wykształcenia dla dziecka w podobnym stopniu pragnęliby respondenci uważający, że dyplom wyższej uczelni jest dziś w cenie, jak i ci, w opinii których ukończenie studiów nie wpływa na polepszenie perspektyw zawodowych.

RYS. 4. **JAKIEGO WYKSZTAŁCENIA PRAGNAŁ(ĘŁA)BY PAN(I) DLA SWOICH DZIECI, CÓRKI I SYNA? PROSZĘ ODPOWIEDZIEĆ NIEZALEŻNIE OD TEGO, CZY MA PAN(I) DZIECI I W JAKIM SĄ WIEKU.**

Odpowiedzi deklarujących, że dyplom wyższej uczelni ma dziś dużą wartość na rynku pracy (N=382)

Odpowiedzi deklarujących, że dyplom wyższej uczelni ma dziś małą wartość na rynku pracy (N=573)

Chociaż powszechna do niedawna wiara w to, że zdobywanie wykształcenia ma sens, osłabła w ostatnich latach, większość Polaków nadal uważa, że warto się uczyć oraz że ludziom lepiej wykształconym łatwiej jest ułożyć sobie życie – przynajmniej w sferze

zawodowej i materialnej. Niezmiennie duże pozostają też aspiracje edukacyjne Polaków – analiza ich projekcji pokazuje, że pragnieniem ogromnej większości jest wykształcenie wyższe. Paradoksalnie, aspiracje edukacyjne mają się nijak do postrzeganej wartości wyższego wykształcenia, a przekonanie, że uczenie się ma sens, jest częstsze wśród absolwentów szkół wyższych, najbardziej krytycznych w jego ocenie³. Można stąd wnosić, że dyplom akademicki – mimo że mocno zdevaluowany – wciąż pozostaje dobrem społecznie pożądanym. Choć wykształcenie wyższe niewiele dziś daje, warto je mieć – tak na wszelki wypadek.

Opracowała
Natalia HIPSZ

---

³ W opinii ponad połowy ankietowanych (57%) dyplom wyższej uczelni nie ma obecnie szczególnej wartości na rynku pracy; por. komunikat CBOS „Studia wyższe – dla kogo, po co i z jakim skutkiem”, lipiec 2013 (oprac. N. Hipsz).